

ves tudósokat mutat be közlőrl (pl. Szent-Györgyi Albertet), művészeket (pl. Solti Györgyöt), színészeket, politikusokat és az amerikai élet egyéb jellegzetes figuráit hozza közel az olvasóhoz (akár a chicagói lakásmaffiát és a „Gengszter Szindikátust” is).

S ha alkalmanként meg is kell küzdenie a nyelvi kifejezés helyességéért (pl. tudományos szakkifejezések vagy új fogalmak használata során), műveltségének magyar alapjait máig sem feledte, Arany János vagy Madách-idézeteket helyez el beszédében, pesti, bécsi (sőt szepesi) helység- és személynevekre hivatkozik a legnagyobb természetességgel. Emlékiratainak első része a „kezdetektől” 1948-ig, az inséges bécsi napokig tart, a második rész a küzdelem, a beérkezés és a siker idejéről számol be.

Az olvasó számára Hadek Róbert (és a többi szépkorú hazai és külföldi magyar) életrajza fölér egy kalandregénnyel. Az elmúlt évszázad szegényebb volna emigránsaink élete és munkája nélkül, az olvasó számára pedig példaértékűen érdekes, egyéni sorsok rajzolódnak ki írásaikban.

LUKÁTS JÁNOS

(*Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 2006, 278 oldal, 2700 Ft*)

TREMKÓNÉ
MESZLENY MÁRIA:

Életrajzok Emlékbe zárt világ

A szerző évekkal ezelőtt önéletrajzi ihletésű családtörténet megírására vállalkozott. Az a célkitűzés vezérelte, hogy gyermekei és unokái ismerjék meg alaposabban gyökereiket, legalább anyai részről. Évekig csak a családja olvasgatta a fénymásolt példányokat, míg váratlan fordulatként 2004-ben a stockholmi központú Erdélyi Könyv Egylet (EKE) kiadója és lektora az interneten rá nem bukkant korábbi írására, a Svédországban játszódó történelmi tárgyú regényére (*Királynék kegyeltje*). A jó tollú író felkeltette a szerkesztő érdeklődését; ezért jelenhetett meg az *Életrajzok az EKE Emlékirat-sorozat* első könyveként.

A memoár szellemes, gazdag szókinccsű és leleményes cselekményszövésű mű lett. Tagolt mondatfűzés, élvezetes stílus jellemzi. Tremkóné Meszleny Mária munkája sokrétű, a szubjektív időszemlélete Szabó Magda *Für Elise*-ére emlékeztet. Kevésbé él ugyan a sejtetés eszközével, de egyéni a hangvétele. Mindvégig képes önironikusan szemlélni saját magát. Kellő helyen titkos kamaszkori verseket is elhelyezett a főszövegben, ezektől még személyesebb lett a mű.

Visszaemlékezése a családja több tagjának szemszögéből látatja az eseményeket. A mű visszatérően három fő helyszínen játszódik: Velencén, Budapesten és Kazincbarcika-Berentén. Külön érdeme, hogy jó arányérzékkel válogat a családi és a közügyek leírásában.

A mai olvasónak a letűnt életmódok plasztikus bemutatása miatt is tetszhet ez a visszaemlékezés. Az első fejezetből megismerhetjük, hogyan élt a dunántúli középosztály. Még gazdálkodott, napszámok segítették a munkáját. Belelátunk a két világháború közötti társadalmi együttélés szabályaiba. Érdekes a férfi–nő viszony boncolgatása egy-egy házasságon belül a szerző gyerekkori emlékképei alapján. Öltözködés, divat, életformaváltás többször is felbukkan érzékletesen a szövegben.

Az író a Fejérmegyei Napló 1923–1940 közötti számaiból is idéz, így a korabeli vidéki sajtó hangulatából is ízelítőt kapunk. Ebben az időben vált a Velencei-tó kedvelt fürdőhelyé. Olvashatunk arról, hogy 1940 júliusában negyedórás délibáb lebegett a sima víztükör tetején, és látható volt az égen Székesfehérvár fordított képe.

Központi alak a velencei nagymama, akit a szerző külsőleg, belsőleg végig találóan jellemez. Szinte megelevenedik előttünk sajátos szokásaival, tiszteletreméltó személyiséggel. A velencei nagyapa megfor-

málásakor a szerző felidéz a híres szalonka- és vadkacsavadászatokat. Még a lovak és a vadászkutya is életre kelnek. A családtörténet szereplőit 29 fénykép illusztrálja.

A főszereplő nagymama velencei háza 1944–45 fordulóján hétszer cserélt gazdát. Kedvező fekvése miatt a németeknek és a szovjeteknek is főhadiszállása lett. A velencei Bence-hegyi szőlőgazdaság újrateremtése sok nehézséget okozott a megözvegyült, az államosítással küzdő nagymamának. Izgalmas része a memoárnak a főváros ostromának átvészelése: az életre szóló reumás bántalmakat okozó éjszaka eltöltése a havas-esővízes ciszternában, a tojásgránát megtalálása a kertben, a fagyott lóhús megszerzése az élelemhiány enyhítésére. A nyolc éves Meszleny Mária ostromnaplót vezetett. 1945 márciusától jártak ismét iskolába, s ő visszatekintve így értékeli ezt az élményt: „éhező, állandó rettegésben tartott teremtményekből lassan újra gyerekekké váltunk”.

Ez a könyv is igazolja azt, hogy a gyerekkor aprónak tűnő emlékei, egy-egy megőrzött szag, madárhang, mozdulat és egyéb jelentéktelen vonások mennyire felértékelődnek, ahogy haladunk előre életkorunkban, s mindezek nem csak Marcel Proustnak vagy Kosztolányi Dezsőnek fontosak, hanem visszatekintő kortársainknak is.

A könyv végére kibomlik három nemzedék küzdelmes élettörténete.

Mindig életigenlők voltak, képesek az újrakezdésre. Helyállásukkal, erkölcsi tartásukkal példát mutatnak, amire nagy szükség van a multimédia mai felszínes világában. Nem bánja meg az olvasó, ha kézbe veszi az *Életvezetéseket*: a két világháború alatt élt generációk életkörülményeinek megismerésével lesz gazdagabb.

SÁRVÁRY MARIANN

(*Erdélyi Könyv Egylet, Budapest, 2005,*
220 oldal, 1500 Ft)

SZEDER FÁBIÁN:

A' palóczokról

Nem kevés nosztalgiával gondolhatunk vissza a magyar történelemnek azon korszakára, amikor érdeklődő tudósok kívánták feltárni Magyarország különféle etnikai vagy nyelvi csoportjainak együttélését, a közös törzsből kinőtt ágak különböző hajtásai pedig csodálatot váltottak ki, és nem váltak feszültségek forrásaivá. Szeder Fábián (1784–1859) a benecés rend azon nagy tudású tanárai, tudósai közé tartozott, akik a 19. század elején szívós munkával megalapozták a későbbi évtizedek tudományos kutatásait. Vasszorgalmú anyagyűjtés, minden területre kiterjedő érdeklődés, objektív szemlélet és a magyar nemzet kulturális felemelésének szándéka jellemezte e

férfiakat. Szeder Fábián természet-tudományos érdeklődésén túl irodalmunk, valamint a magyar nyelv és nyelvhasználat kérdéseivel is foglalkozott – e területeken végzett munkájáért választották az Akadémia levelező tagjának 1831-ben.

Csábon (ma Čebovce, Szlovákia) született, ezért természetesen módon a palóc nyelvjárás lett „anyanyelve”, s az iskolába kerülvén tapasztalta meg, hogy nem mindenki úgy beszél magyarul, mint ő. Szerencsére már a középiskolában találkozott Révai Miklóssal, a korszak legnagyobb nyelvészével; ő hívta fel az ifjú figyelmét arra, milyen értékes és régi kincset őriz nyelvjárásában. Ez a kezdeti intés húsz év múlva vezetett el az első, palóczokról szóló dolgozatához. A korszak legfontosabb tudományos fórumának számító Tudományos Gyűjtemény című folyóiratban jelentette meg Szeder Fábián *A' palóczok* című írását, melyet a korabeli tudósok kitüntetéssel figyelemmel olvastak. Ezen az érdeklődésen felbuzdulva folytatta kutatásait, s 1821-ben, majd 1835-ben újabb cikkeket publikált a témakörben.

A kezdetben nyelvészeti irányú érdeklődés idővel kiszélesedett. Míg az első írás a palóc kiejtéssel, a sajátlagos toldalékolással, a furcsa hangzású tájnyelvi szavakkal foglalkozott, addig a második már a palóczok történetét, származását vizsgálta, és e szöveg végén tett kísérletet arra,